

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی های اقتصادی

وضعیت سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران و جهان در سال ۲۰۱۸

جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان طی سال ۲۰۱۸ برای سومین سال متوالی بعد از سال ۲۰۱۶ روند کاهشی داشته و با کاهش ۱۳ درصدی به ۱,۳ هزار میلیارد دلار رسیده است. با این وجود، جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای در حال توسعه و به ویژه کشورهای در حال توسعه آسیایی و مناطق زیرمجموعه آن در سال ۲۰۱۸ افزایش یافته است. جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران در سال ۲۰۱۸ معادل ۳,۵ میلیارد دلار بوده که نسبت به سال ۲۰۱۷ با کاهش ۳۱ درصدی مواجه شده است. مطلب پیش رو بر اساس گزارش سرمایه گذاری جهان ۲۰۱۹ سازمان آنگتاد که به تازگی منتشر شده است، به بررسی روند سرمایه گذاری ورودی و خروجی در کشورهای مختلف جهان، عملکرد وابستگان خارجی شرکت های فراملیتی و مناطق ویژه اقتصادی در سال ۲۰۱۸ می پردازد.

تهیه کننده: طاهره کریمی دستنایی

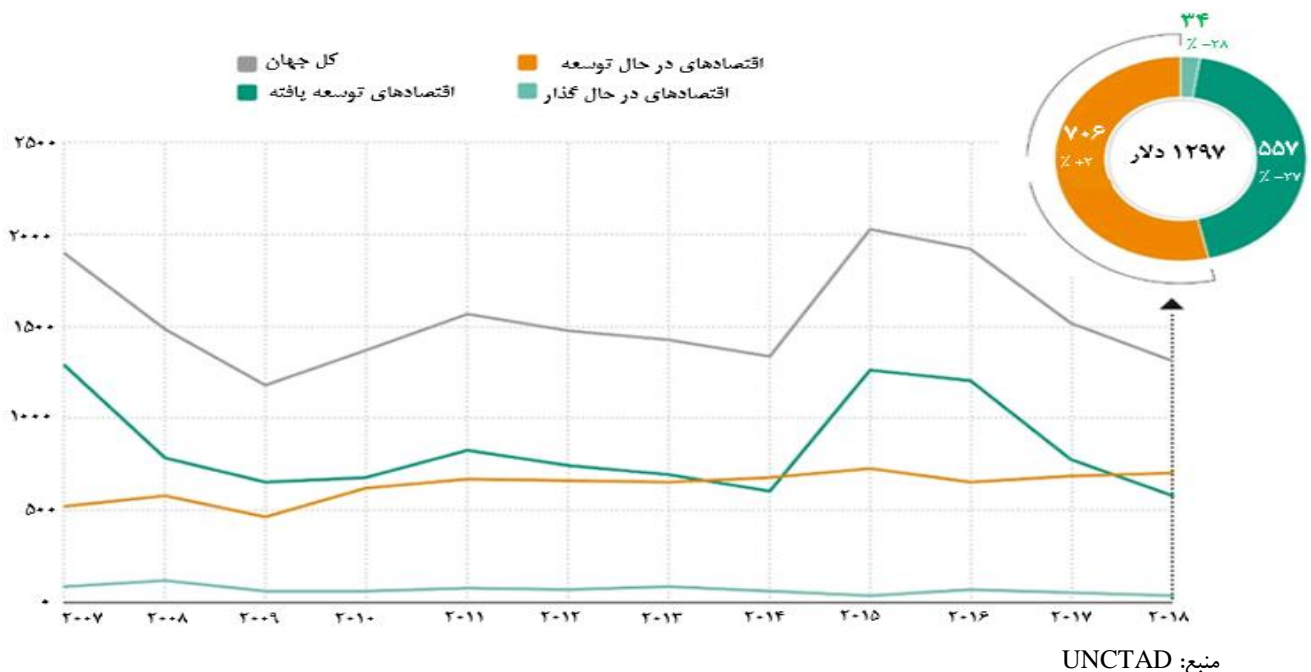
تیر ۱۳۹۸

جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان

مطابق گزارش سازمان جهانی آنکتاد در سال ۲۰۱۹، جریان جهانی ورود سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) در سال ۲۰۱۸ به حدود ۱,۳ هزار میلیارد دلار رسیده و در سومین سال متوالی بعد از سال ۲۰۱۶ روند کاهشی داشته است. بطوریکه در سال ۲۰۱۸ با کاهش ۱۳ درصدی به ۱,۳ هزار میلیارد دلار (در مقایسه با ۱,۵ هزار میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷) رسیده است. این کاهش عمدتاً ناشی از بازگشت درآمدهای خارجی انباشت شده شرکت های چند ملیتی ایالات متحده به این کشور در نتیجه اصلاحات مالیات بر درآمد شرکت ها در سال ۲۰۱۷ بوده است. بیشترین آسیب ناشی از بازگشت درآمدهای خارجی انباشت شده در جهان به کشورهای توسعه یافته وارد شده بطوریکه جریان ورودی سرمایه گذاری خارجی آن ها در سال ۲۰۱۸ به سطح ۵۵۷ میلیارد دلار رسید که این رقم نسبت به سال های گذشته بسیار پایین تر بوده و آخرین بار در سال ۲۰۰۴ مشاهده شده بود. این بحران در سرمایه گذاری مستقیم خارجی برای جامعه جهانی که در تلاش برای مقابله با چالش های جهانی، مانند فقر مطلق و بحران های اقلیمی می باشد، خوب نیست. طبق اعلام نظر دبیرکل آنکتاد "تنش های ژئوپلیتیک و تجاری در سرمایه گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۹ و بعد از آن ادامه خواهد داشت."

نمودار ۱- جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان و گروه های اقتصادی (۲۰۰۷-۲۰۱۸)

میلیارد دلار و درصد

¹ World Investment Report, UNCTAD, 2019

² Foreign Direct Investment

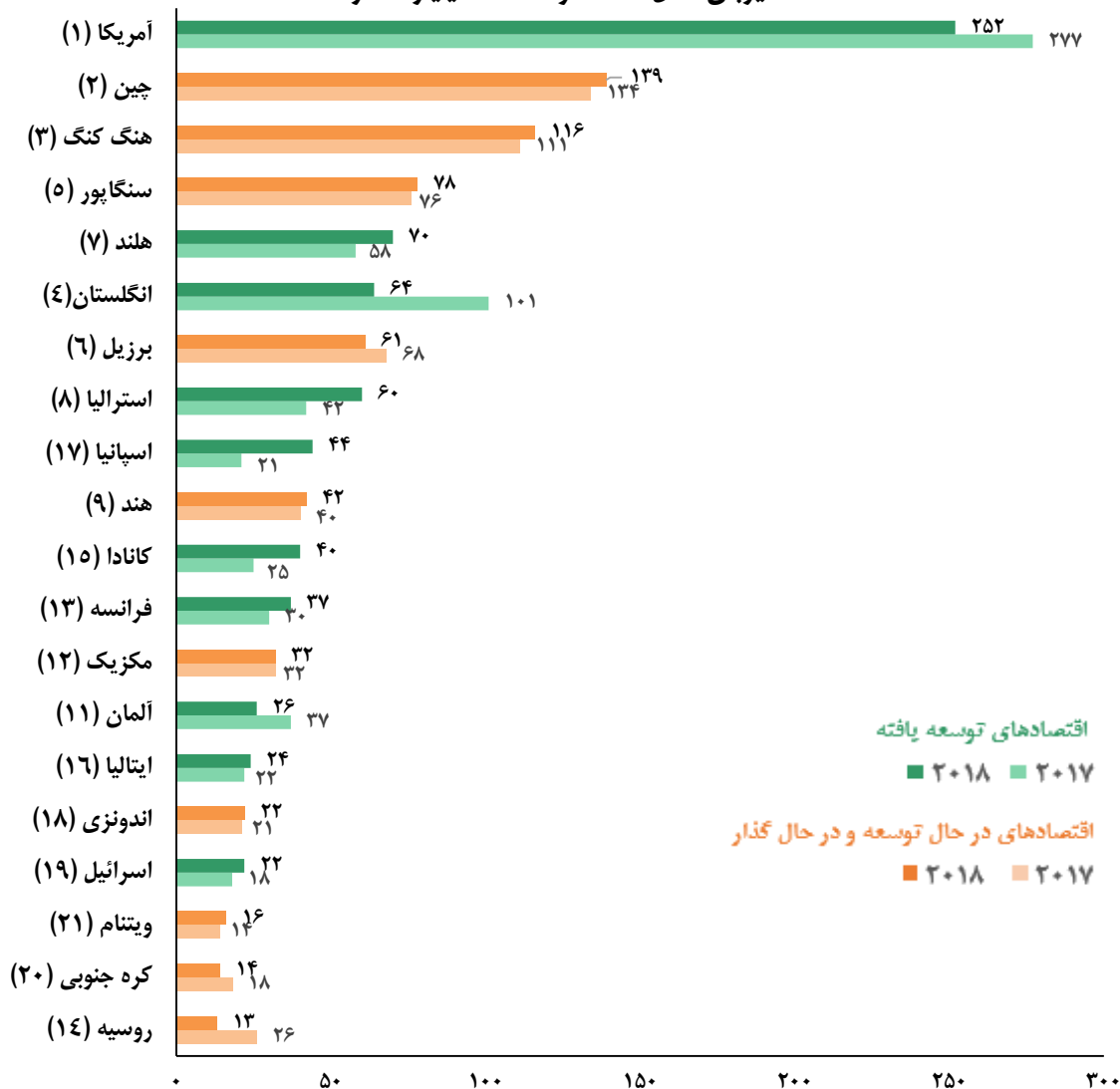
معاونت بررسی های اقتصادی

جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۱۸ نسبت به سال قبل آن رشد ۲ درصدی داشته است. سهم اقتصادهای در حال توسعه از سرمایه گذاری مستقیم خارجی جهان در سال ۲۰۱۸ حدود ۵۴ درصد بوده که نسبت به سهم آن در سال ۲۰۱۷ (۴۶ درصد) افزایش حدود ۸ واحد درصدی داشته، بطوریکه نیمی از ۲۰ اقتصاد میزبان سرمایه گذاری خارجی در جهان، اقتصادهای در حال توسعه و گذار هستند. نمودار ۲ جریان ورودی FDI را در میان ۲۰ اقتصاد برتر در زمینه ورود سرمایه گذاری خارجی نشان می دهد. مطابق این نمودار، علیرغم کاهش FDI جهانی، بیشترین ورود سرمایه گذاری مستقیم خارجی به ایالات متحده بوده و به دنبال آن چین، هنگ کنگ (چین) و سنگاپور قرار دارند.

نمودار ۲- جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در میان ۲۰ اقتصاد برتر

عدد کنار اسم هر کشور = رتبه ۲۰۱۷

میزبان سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸-میلیارد دلار

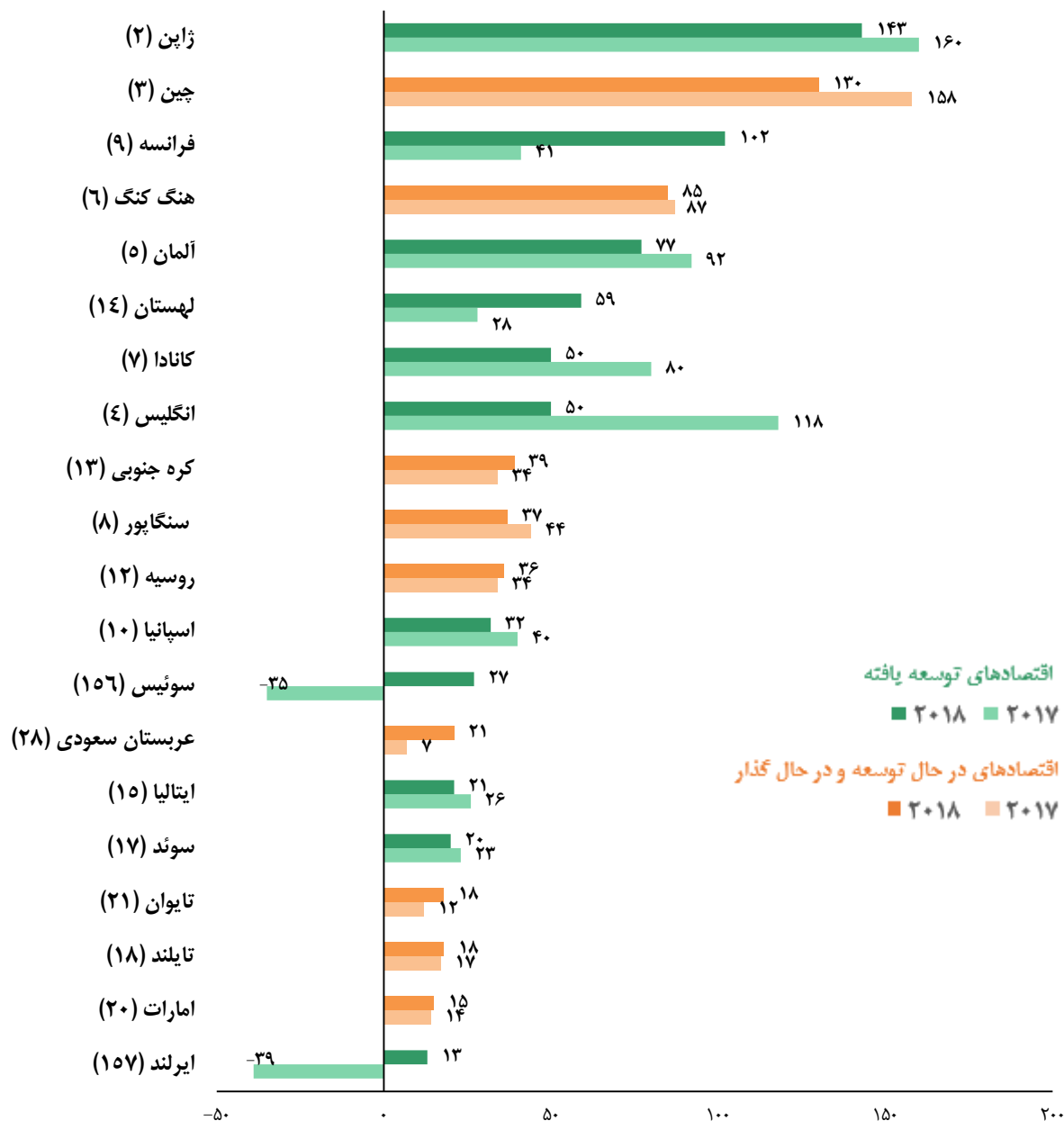
منبع داده ها: UNCTAD

معاونت بررسی های اقتصادی

از لحاظ جریان خروجی سرمایه گذاری در سال ۲۰۱۸ ژاپن بزرگترین کشور و چین و فرانسه پس از آن قرار دارند. در این زمینه، ایالات متحده خارج از فهرست ۲۰ رتبه برتر جریان خروجی سرمایه مستقیم خارجی قرار دارد چرا که بازگشت درآمدهای خارجی انباشت شده شرکت های چند ملیتی آن بسیار زیاد بوده است.

نمودار ۳- ۲۰ کشور برتر در جریان خروجی سرمایه گذاری مستقیم خارجی - سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸
۲۰۱۸-میلیارد دلار

عدد کنار اسم کشور=رتبه ۲۰۱۷

منبع داده ها: UNCTAD

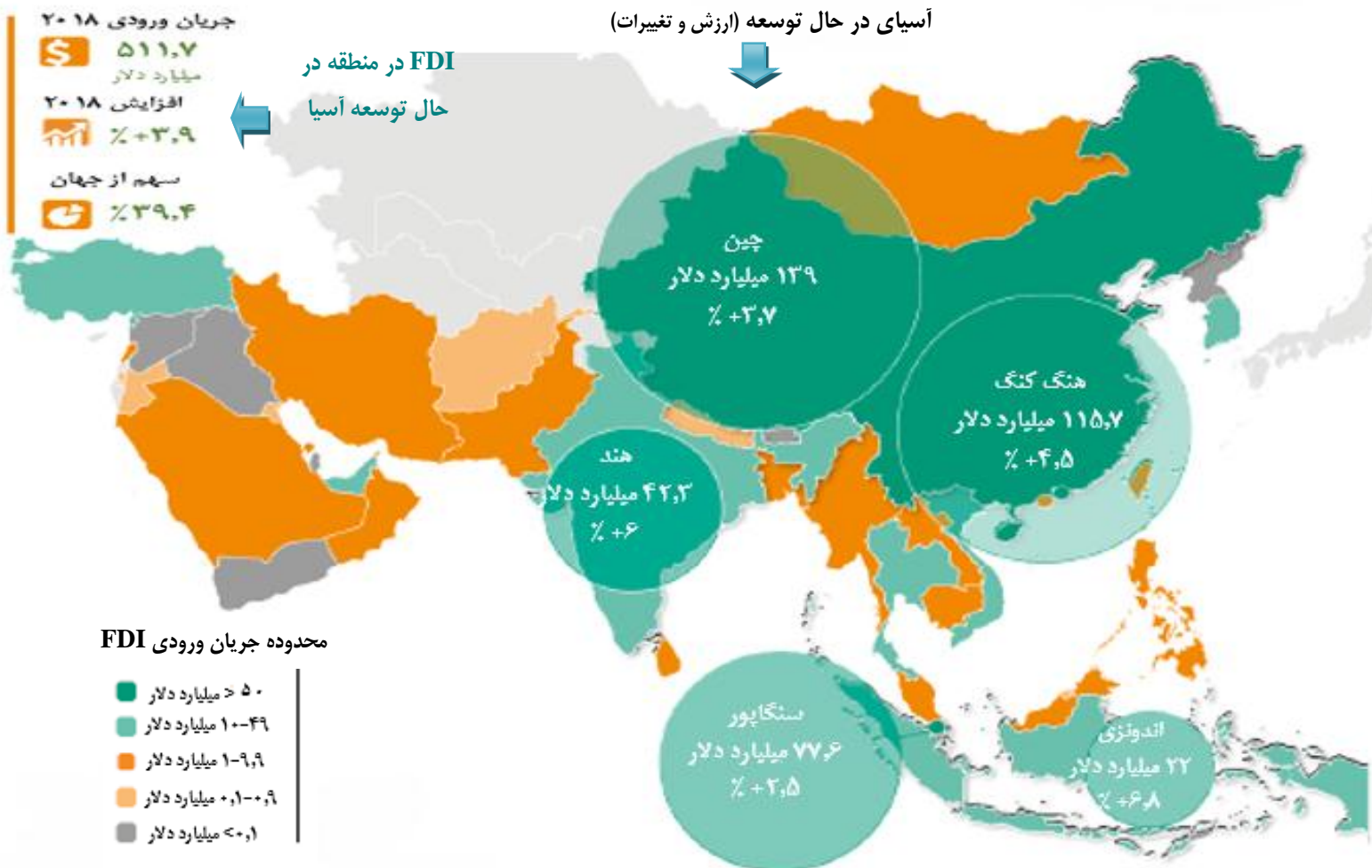
جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در مناطق در حال توسعه آسیایی

طبق گزارش سرمایه‌گذاری جهانی آنکتاد در سال ۲۰۱۹، جریان ورودی FDI به آسیای در حال توسعه با ۳,۹ درصد افزایش به حدود ۵۱۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ رسیده که رشد عمده آن در چین، هنگ کنگ (چین)، سنگاپور، اندونزی و دیگر کشورهای عضو اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا (ASEAN) و همچنین هند و ترکیه اتفاق افتاده است. این منطقه همچنان بزرگترین گیرنده FDI در جهان است که ۳۹,۴ درصد از جریان FDI جهانی در سال ۲۰۱۸ را جذب کرده است (نسبت به ۳۳ درصد در سال ۲۰۱۷).

در مقابل، جریان خروجی FDI از آسیای در حال توسعه در سال ۲۰۱۸، ۲,۵ درصد کاهش یافته و به حدود ۴۰۱ میلیارد دلار رسیده است. اما این منطقه همچنان منبع قابل توجه سرمایه‌گذاری است که حدود ۴۰ درصد از خروجی‌های FDI جهانی در سال ۲۰۱۸ مربوط به این منطقه بوده است. کاهش جریان خروجی FDI از آسیای در حال توسعه به طور عمده به دلیل کاهش سرمایه‌گذاری از چین (برای دومین سال متوالی) و از سنگاپور بوده است.

شکل ۱- پنج کشور بزرگ میزبان جریان ورودی FDI در منطقه

آسیای در حال توسعه (ارزش و تغییرات)

³ Association of Southeast Asian Nations

معاونت بررسی های اقتصادی

در کشورهای در حال توسعه آسیایی که بزرگترین مقصد جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی جهان هستند، جریان ورودی FDI کشورهای آسیای شرقی به طور قابل توجهی بیش از سایر کشورهاست. همانطور که در نمودار ۴ نشان داده شده، در سال ۲۰۱۸، حدود ۲۸۰ میلیارد دلار سرمایه گذاری مستقیم خارجی در این کشورها صورت گرفته که حدود ۵۵ درصد کل سرمایه گذاری خارجی ورودی کشورهای در حال توسعه آسیایی و حدود ۲۱,۵ درصد جریان ورودی FDI جهان است. علاوه بر این، نسبت جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی به کل سرمایه گذاری که در کشورهای منطقه آسیای شرقی صورت می گیرد (حدود ۱۹ درصد در سال ۲۰۱۸)، به طور قابل توجهی از رقم مشابه در جهان (حدود ۷,۵ درصد در سال ۲۰۱۸) بالاتر است.

در ادامه جریان ورودی و خروجی FDI در زیرگروه های کشورهای در حال توسعه آسیا مقایسه و در نمودارهای ۴ تا ۷ نشان داده شده است.

آسیای شرقی

جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به شرق آسیا با ۴ درصد افزایش به ۲۸۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ (نسبت به ۲۶۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷) رسیده است. مهمترین عامل این افزایش جریان ورودی سرمایه گذاری به چین، به عنوان بزرگترین کشور در حال توسعه گیرنده سرمایه است که از ۱۳۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ به ۱۳۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ (حدود ۴ درصد افزایش) رسیده و بیش از ۱۰ درصد از سرمایه ورودی به کل جهان را تشکیل می دهد. در هنگ کنگ جریان ورودی سرمایه گذاری خارجی به خصوص در بخش خدمات با افزایش ۴ درصدی به ۱۱۶ میلیارد دلار رسیده و ورود سرمایه مستقیم خارجی به کره جنوبی به دلیل کاهش قابل توجه وام های داخلی با کاهش ۱۹ درصدی به رقم ۱۴ میلیارد دلار رسیده است. همچنین در کشورهای آسیای شرقی حدود ۴,۴ درصد از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ناشی از ورود سرمایه مستقیم خارجی بوده است.

در مقابل جریان خروجی FDI از آسیای شرقی در سال ۲۰۱۸ با کاهش حدود ۷ درصدی نسبت به سال ۲۰۱۷، به ۲۷۱ میلیارد دلار رسیده است.

آسیای جنوب شرقی

سرمایه خارجی دریافتی منطقه جنوب شرقی آسیا با افزایش حدود ۳ درصدی در سال ۲۰۱۸ به ۱۴۹ میلیارد دلار رسیده است. سرمایه گذاری با ثبات اقتصادهای آسیایی و سرمایه گذاری های قوی در میان کشورهای ASEAN منجر به افزایش جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در این منطقه شده است. بیشترین رشد ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی توسط کشورهای سنگاپور، اندونزی، ویتنام و تایلند اتفاق افتاده و بیشترین ورودی سرمایه مربوط به صنایع ساخت و خدمات، به ویژه امور مالی، خرده فروشی و تجارت عمده فروشی و همچنین اقتصاد دیجیتال بوده است. جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در برخی کشورها مانند مالزی و فیلیپین کاهش یافته است. بیشترین سهم

معاونت بررسی های اقتصادی

سرمایه گذاری مستقیم خارجی ورودی از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در میان کشورهای آسیای در حال توسعه در منطقه آسیای جنوب شرقی بوده است. کشورهای جنوب شرق آسیا سهم ۱۸٫۶ درصدی از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ناشی از ورود سرمایه مستقیم خارجی داشته‌اند. در مقابل، جریان خروجی FDI از آسیای جنوب شرقی در سال ۲۰۱۸ با کاهش حدود ۲ درصدی نسبت به سال ۲۰۱۷ به حدود ۷۰ میلیارد دلار رسیده است.

آسیای جنوبی

جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به جنوب آسیا با رشد ۳٫۵ درصدی به ۵۴ میلیارد دلار افزایش یافته است. سرمایه گذاری در هند -بزرگترین گیرنده سرمایه در منطقه- با ۶ درصد افزایش به ۴۲ میلیارد دلار رسیده که بیشترین ورودی سرمایه آن در زمینه صنعت ساخت، ارتباطات، خدمات مالی و فعالیت‌های ادغام و اکتساب (M&A) بوده است. جریان ورودی سرمایه به بنگلادش و سریلانکا به ترتیب ۳٫۶ میلیارد و ۱٫۶ میلیارد دلار ثبت شده و پاکستان شاهد کاهش ۲۷ درصدی سرمایه گذاری در سال ۲۰۱۸ با میزان ۲٫۴ میلیارد دلار بوده است. همچنین در کشورهای آسیای جنوبی تنها ۵٫۱ درصد از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ناشی از ورود سرمایه مستقیم خارجی بوده است. جریان خروجی FDI منطقه آسیای جنوبی نیز در حدود ۱۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ باقی مانده است.

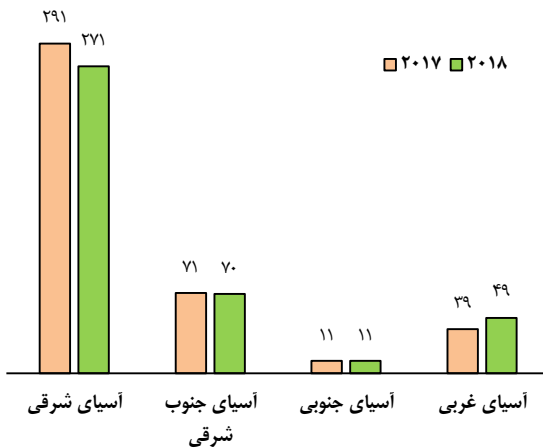
آسیای غربی

غرب آسیا، با بیشترین افزایش سرمایه‌گذاری در ترکیه و عربستان سعودی، افزایش ۳ درصدی در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی داشته و رقم سرمایه‌گذاری آن به ۲۹ میلیارد دلار رسیده است. این افزایش، روند تقریباً مستمر نزولی ۱۰ ساله را در این منطقه متوقف کرده است. با این حال، این میزان از جریانات وارد شده به منطقه تنها یک سوم از حداکثر ۸۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ بوده است. چهار کشور ترکیه، امارات متحده عربی، عربستان سعودی و لبنان تقریباً ۹۰ درصد از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را در این منطقه دریافت کرده‌اند. در کشورهای آسیای غربی تنها ۴ درصد از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ناشی از ورود سرمایه مستقیم خارجی بوده است. جریان خروجی FDI از غرب آسیا در سال ۲۰۱۸ به بیشترین مقدار خود یعنی ۴۹ میلیارد دلار رسید که افزایش آن از ۳۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ به طور عمده مربوط به افزایش سرمایه‌گذاری خروجی عربستان سعودی، امارات متحده عربی و ترکیه بوده است. همچنین در سال ۲۰۱۸ سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خروجی از سوی برخی اقتصادها مانند جمهوری کره و تایلند هم افزایش یافته است.

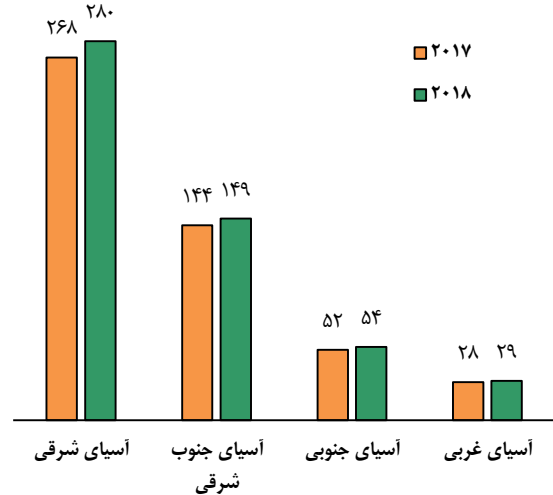
⁴ Merger and Acquisitions

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۵- جریان خروجی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تفکیک زیرگروه های مناطق در حال توسعه آسیا-میلیارد دلار

نمودار ۴- جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تفکیک زیرگروه های مناطق در حال توسعه آسیا-میلیارد دلار

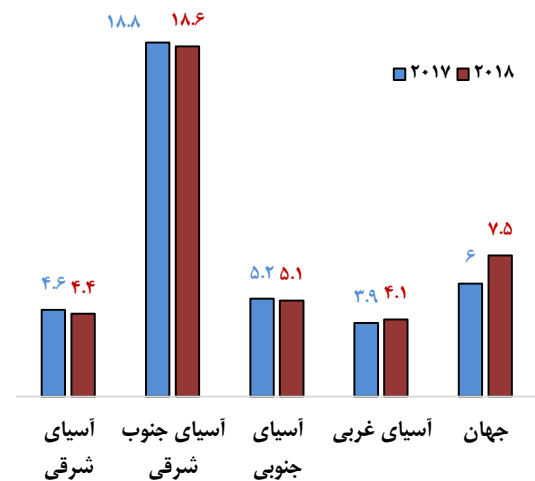

منبع داده‌ها: UNCTAD

نمودار ۷- نسبت جریان خروجی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تشکیل سرمایه ثابت ناخالص-درصد

نمودار ۶- سهم جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص-درصد

منبع داده‌ها: UNCTAD

سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران

در سال ۲۰۱۸ جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشور ایران به میزان ۳,۵ میلیارد دلار بوده که نسبت به سال ۲۰۱۷ با کاهش حدود ۳۱ درصدی مواجه شده است. جریان ورودی FDI ایران نسبت به کشورهای منتخب (به جز عربستان) بسیار پایین تر است که وجود تحریم‌های بین المللی و تشدید آن در اواخر ۲۰۱۸ می تواند یکی از علل آن

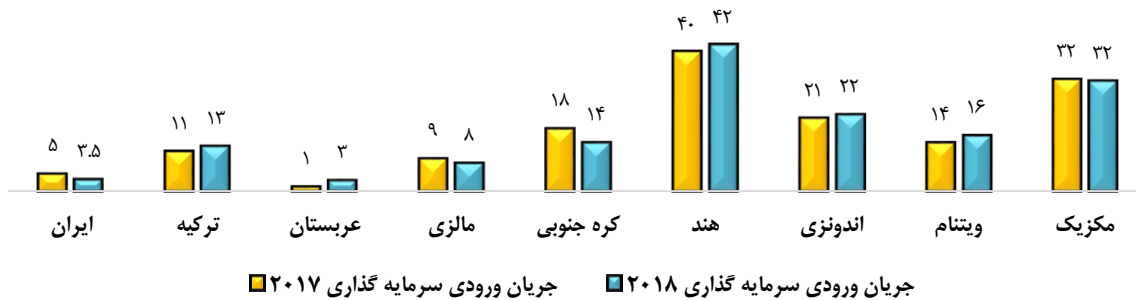
معاونت بررسی های اقتصادی

باشد. طبق آخرین اطلاعات سازمان آنکتاد در سال ۲۰۱۸، جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی ایران تقریباً نصف جریان ورودی FDI کشور مالزی (حدود ۸ میلیارد دلار) بوده است. اما جریان ورودی FDI در کشور در حال توسعه ویتنام (حدود ۱۶ میلیارد دلار) تقریباً ۵ برابر ایران و دو برابر مالزی است. سهم ایران از جریان ورودی FDI آسیای در حال توسعه تنها ۰,۵ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۰,۲ واحد درصد تضعیف شده است. سهم ایران از جریان ورودی FDI جهان در سال ۲۰۱۸، حدود ۰,۳ درصد بوده است.

جریان خروجی سرمایه گذاری مستقیم خارجی از ایران بسیار ناچیز و معادل ۷۵ میلیون دلار در سال ۲۰۱۸ بوده که تنها ۰,۰۲ درصد از خروج سرمایه در منطقه آسیای در حال توسعه را به خود اختصاص داده است. سهم سرمایه گذاری مستقیم خارجی ایران از کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص آن در سال ۲۰۱۸ حدود ۴ درصد بوده که نسبت به سال قبل آن کاهش داشته است. نمودارهای ۸ و ۹ جریان ورودی FDI و سهم آن از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص را در ایران و برخی کشورهای منتخب جهان مقایسه می کند.

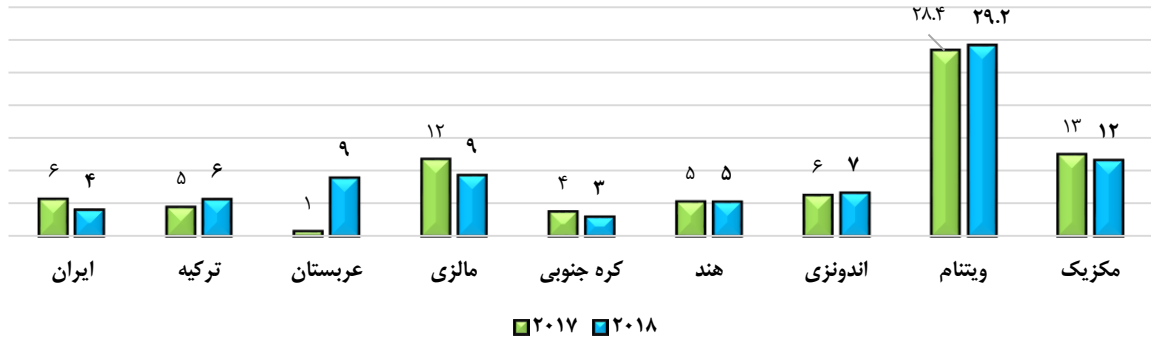
همچنین، مطابق نمودارهای ۱۰ و ۱۱ تا سال ۲۰۱۸ انباشت سرمایه گذاری خارجی جذب شده توسط ایران حدود ۵۷ میلیارد و پایین تر از کشورهای منتخب مورد بررسی بوده است. نسبت موجودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تولید ناخالص داخلی ایران تا سال ۲۰۱۸ در مجموع حدود ۱۳ درصد بوده که این رقم برای ترکیه، عربستان سعودی و کره جنوبی به ترتیب ۱۸ درصد، ۳۰ درصد و ۱۴ درصد می باشد.

نمودار ۸- جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران و کشورهای منتخب -
۲۰۱۸ و ۲۰۱۷-میلیارد دلار

منبع داده ها: UNCTAD

نمودار ۹- سهم جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی ایران و کشورهای منتخب از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص-درصد

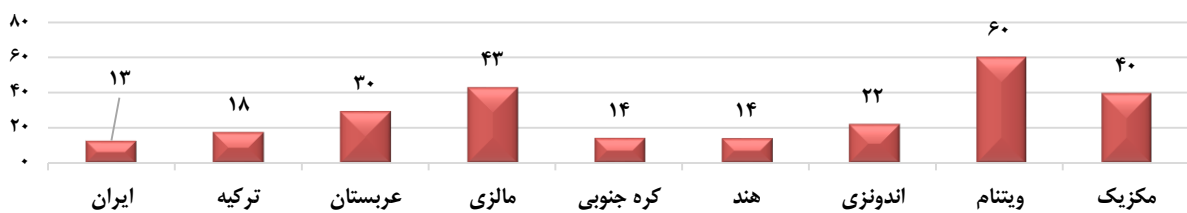
منبع داده‌ها: UNCTAD

نمودار ۱۰- موجودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی ورودی ایران و کشورهای منتخب در سال ۲۰۱۸-میلیارد دلار

منبع داده‌ها: UNCTAD

نمودار ۱۱- نسبت موجودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی ورودی ایران و کشورهای منتخب به تولید ناخالص داخلی-درصد

منبع داده‌ها: UNCTAD

در سال ۲۰۱۸، خالص سرمایه گذاری مستقیم خارجی که در قالب پروژه های ادغام و اکتساب و پروژه های سبز در ایران انجام شده، مجموعاً حدود ۲ میلیارد دلار بوده

معاونت بررسی های اقتصادی

دو نوع از انواع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورها شامل ادغام و اکتساب (M&A)⁵ و پروژه‌های سبز است که در سال ۲۰۱۸، خالص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده در ایران حدود دو میلیارد دلار بوده و پروژه جذب سرمایه‌گذاری خارجی در قالب ادغام و اکتساب نداشته است. در این سال، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در قالب پروژه‌های سبز نیز در ایران (به عنوان مبدا و مقصد) نسبت به سال ۲۰۱۷ کاهش یافته است. همچنین مقایسه ایران با کشورهای منتخب منطقه نیز نشان می‌دهد که سهم ایران از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در قالب پروژه های سبز بسیار پایین بوده است.

مطابق جداول ۱ و ۲، خالص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان که به روش ادغام و اکتساب صورت گرفته، طی سال ۲۰۱۸ رشد ۱۸ درصدی داشته و به رقم ۸۱۶ میلیارد دلار رسیده است. بیش از ۱۵ درصد این نوع سرمایه‌گذاری‌ها توسط اقتصادهای در توسعه صورت گرفته است. ارزش فروش سرمایه‌گذاری‌های ادغام و اکتساب کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۱۸ با رشد ۱۱ درصدی نسبت به سال قبل، به حدود ۱۲۴ میلیارد دلار رسیده است. در پروژه‌های سبز نیز FDI در اقتصادهای در حال توسعه با رشد ۶۰ درصدی (به عنوان مقصد) و ۷۸ درصدی (به عنوان مبدا) همراه بوده است. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در قالب پروژه‌های سبز جهان نیز در سال ۲۰۱۸ افزایش ۴۱ درصدی - پس از کاهش در سال ۲۰۱۷ - را نشان می‌دهد.

منطقه/کشور	فروش		خرید	
	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۷	۲۰۱۸
جهان	۶۹۳،۹۶۲	۸۱۵،۷۲۶	۶۹۳،۹۶۲	۸۱۵،۷۲۶
اقتصادهای توسعه یافته	۵۶۸،۹۰۹	۶۸۸،۸۵۹	۴۶۳،۹۵۶	۷۰۱،۹۷۶
اتحادیه اروپا	۱۳۹،۴۴۱	۳۶۱،۹۴۳	۱۷۴،۳۳۵	۳۰۴،۰۶۸
آمریکا	۳۰۸،۹۱۲	۱۹۸،۷۸۰	۱۱۵،۳۳۳	۲۵۳،۳۵۴
ژاپن	۸،۳۴۹	۱۸،۶۳۶	۶۵،۴۲۸	۳۶،۰۲۶
اقتصادهای در حال توسعه	۱۱۲،۳۵۰	۱۲۴،۲۶۵	۲۰۱،۳۰۲	۹۶،۳۸۳
چین	۸،۲۵۵	۷،۶۴۶	۱۳۰،۸۷۶	۵۷،۳۹۷
ترکیه	۲۲،۹۰۸	۳۴،۸۴۱	۱،۲۱۲	۱،۱۸۲
ایران	۷	-	-	-
عربستان	-۴۷۱	۱۵۷	۱،۸۴۸	۱،۴۱۷
مالزی	۱،۹۸۲	۲،۲۲۸	-۶۰۷	۹۶۲

منبع داده‌ها: UNCTAD

⁵ Merger and Acquisitions

سرمایه‌گذاری ادغامی و اکتسابی به معنی ادغام دو یا چند شرکت که معمولاً یکی از آن‌ها از سایرین بزرگ تر است. هدف اصلی در این نوع سرمایه‌گذاری، تغییر ساختار شرکت یا شرکت‌های کوچک تر است. بخش بانکی، پیشگام این نوع سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود. بانک‌ها یا شرکت‌های بزرگ، برای باقی ماندن، در زمان رقابت‌های زیاد و فشارهای ناشی از جهانی شدن، با یکدیگر ادغام می‌شوند.

⁶ Green-Field Projects

سرمایه‌گذاری گرین فیلد به معنی ایجاد یک شرکت کاملاً جدید، به همراه ایجاد تسهیلات تولید، ایجاد ساختار سازمانی، کانال‌های توزیع و منابع انسانی است.

جدول ۲- خالص سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر حسب پروژه های سبز در منطقه/کشور در سال های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ (میلیون دلار)				
منطقه/کشور	به عنوان مقصد		به عنوان مبدا	
	۲۰۱۸	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۷
جهان	۹۸۰،۶۶۹	۶۹۷،۷۳۴	۹۸۰،۶۶۹	۶۹۷،۷۳۴
اقتصادهای توسعه یافته	۳۵۷،۱۳۹	۴۶۱،۹۵۰	۶۱۶،۱۳۷	۳۰۴،۸۹۴
اتحادیه اروپا	۱۹۳،۴۷۲	۲۴۴،۵۷۵	۳۳۹،۹۷۶	۱۵۶،۶۷۷
آمریکا	۷۲،۲۰۶	۱۱۹،۸۱۳	۱۵۴،۶۵۵	۹۳،۷۳۶
ژاپن	۱۱،۰۱۰	۴۹،۶۳۶	۶۳،۰۱۲	۶،۸۸۶
اقتصادهای در حال توسعه	۵۷۲،۴۷۹	۱۹۳،۳۰۷	۳۴۳،۵۲۹	۳۵۸،۴۶۲
چین	۱۱۰،۵۵۹	۵۰،۳۷۴	۹۲،۴۷۲	۵۳،۸۹۷
ترکیه	۱۵،۹۴۱	۳،۷۰۶	۳،۷۷۷	۹،۱۵۱
ایران	۱،۸۰۲	۵۱۲	۳۸۲	۲،۵۵۹
عربستان	۱۵،۵۳۷	۱۵،۷۶۴	۴،۲۰۸	۷،۱۴۹
مالزی	۱۴،۱۴۵	۴،۵۲۴	۵،۸۲۸	۵،۶۶۶

منبع داده‌ها: UNCTAD

سرمایه گذاری مستقیم خارجی و مناطق ویژه اقتصادی جهان

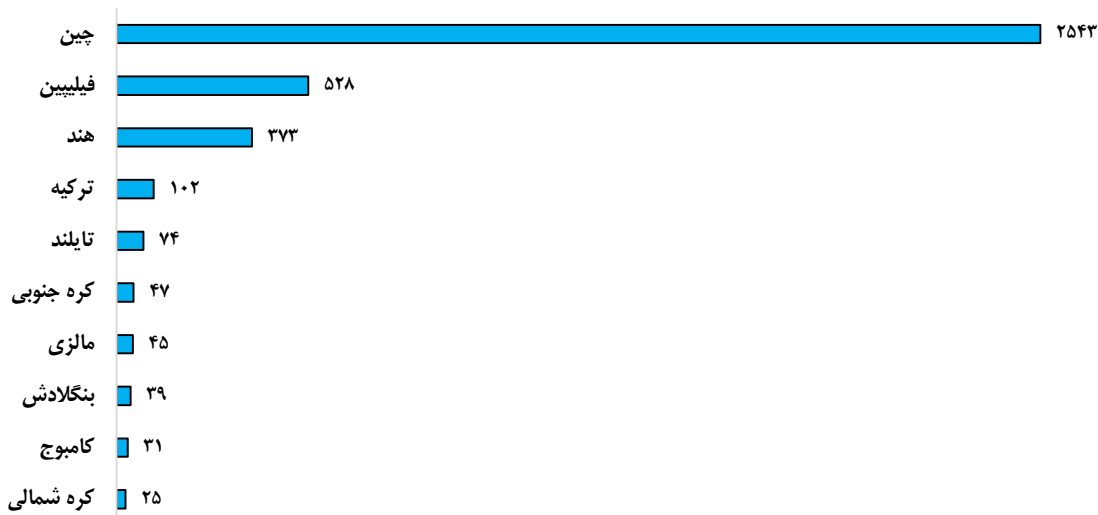
یکی از سیاست‌های اقتصادی دولت‌ها برای توسعه سرمایه‌گذاری، رشد صادرات و به تبع آن توسعه اقتصادی، تلاش برای جذب هر چه بیشتر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است که برای این هدف معمولاً از ابزاری مانند ایجاد مناطق ویژه یا آزاد اقتصادی استفاده می‌شود. با توجه به تجارب موفق و دستاوردهای حاصله در برخی اقتصادها بویژه در رابطه افزایش صادرات و رشد سرمایه‌گذاری، تمایل دولت‌ها برای توسعه این مناطق افزایش یافته است. از میان ۵۴۰۰ منطقه اقتصادی ویژه (SEZs) در جهان، بیش از ۴۰۰۰ منطقه در کشورهای در حال توسعه در آسیا قرار دارد که چین میزبان بیشترین تعداد آن یعنی بیش از ۲۵۰۰ منطقه ویژه است. کشورهای آسیای جنوب شرقی در مجموع میزبان بیش از ۷۰۰ منطقه ویژه اقتصادی، آسیای جنوبی میزبان بالغ بر ۴۵۰ منطقه و آسیای غربی بیش از ۲۰۰ منطقه اقتصادی ویژه است. انتظار می‌رود، ادامه سیاست‌های آزمایشی چین در مناطق ویژه اقتصادی، اقدامات تسهیل سرمایه‌گذاری و ایجاد مالکیت خارجی در بخش‌هایی نظیر امور مالی و مراقبت‌های بهداشتی در مناطق آزاد تجاری به طور آزمایشی، آینده سرمایه‌گذاری خارجی را ترسیم کند. کشورهای دیگر منطقه همچنان به ایجاد مناطق بیشتر ویژه اقتصادی ادامه می‌دهند و کشورهای جنوب آسیا در حال برنامه‌ریزی برای ساخت ۲۰۰ منطقه اضافی هستند. هند، بنگلادش و پاکستان بیش از ۲۰۰ منطقه ویژه در حال پردازش دارند. این مناطق به منظور جذب صنایع خاص مانند صنعت ساخت، پردازش منابع طبیعی یا صنایع تکنولوژی محور و خدمات و به عنوان ابزاری برای تحول ساختاری کشورها طراحی شده‌اند. هند، جمهوری کره، فیلیپین و ترکیه بر ایجاد مناطق فناوری و اطلاعات تمرکز کردند، در حالی که کشورهای غرب آسیا غالباً به دنبال خدمات و بیشتر کشورهای

⁷ Special Economic Zones

معاونت بررسی های اقتصادی

آسیای جنوب شرقی به دنبال جذب انواع مختلف صنایع ساخت هستند. توسعه مناطق ویژه اقتصادی جدید نیز فعالیت های سرمایه گذاری سبز را به ویژه در ساخت سازه های صنعتی و تولید برق در اندونزی، تایلند و ویتنام هدایت می کند.

نمودار ۱۲- اقتصادهای دارای بیشترین مناطق ویژه اقتصادی در آسیای در حال توسعه

منبع داده ها: UNCTAD

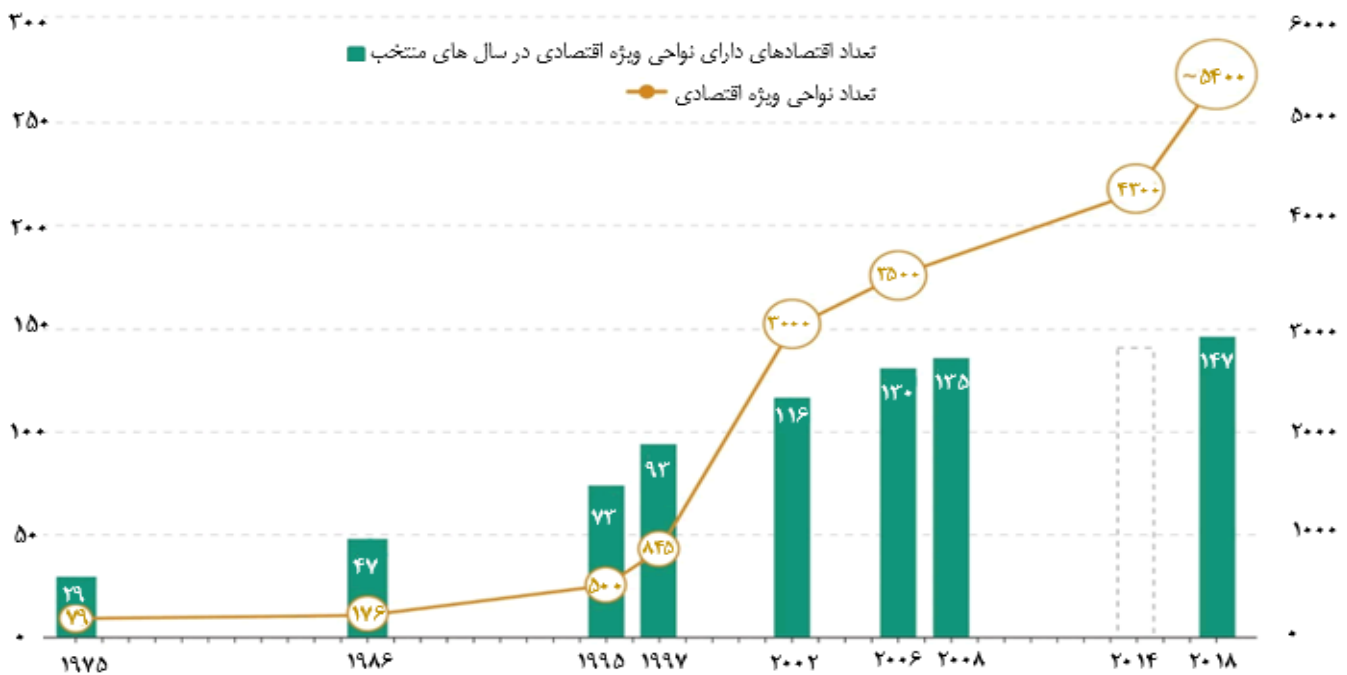
موج جدید سیاست های صنعتی و افزایش رقابت برای جذب سرمایه گذاری بین المللی باعث رونق در ایجاد مناطق ویژه اقتصادی شده است. تعداد مناطق ویژه اقتصادی جهان از ۴۰۰۰ منطقه طی پنج سال گذشته به حدود ۵۴۰۰ منطقه در سال ۲۰۱۹ افزایش یافته و بیش از ۵۰۰ منطقه ویژه جدید در حال ایجاد هستند. مناطق صنعتی که مشوق های مالی و قوانین ساده ای برای جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) پیشنهاد می دهند، در اکثر اقتصادهای در حال توسعه و توسعه یافته فعال هستند و امروزه بیش از ۱۴۵ کشور از این مناطق استفاده می کنند. در این میان، نمونه های بسیاری از مناطق ویژه اقتصادی وجود دارند که نقشی کلیدی در تحول اقتصادها داشته، مشارکت بیشتری در زنجیره ارزش جهانی ایجاد کرده و باعث ارتقاء صنعتی می شوند. اما با این همه، نواحی بسیاری نیز وجود دارد که در جذب سرمایه گذاران موفق عمل نکرده و هزینه های زیادی به بار می آورند. با توجه به تغییرات در اقتصاد جهانی، بسیاری از مناطق ویژه اقتصادی نگاهی فراتر از صنعت ساخت داشته و به سوی تمرکز بر صنایع جدید مانند تکنولوژی پیشرفته، خدمات مالی و یا گردشگری تغییر وضعیت می دهند. برخی نیز در زمینه های عملکرد زیست محیطی، تجارب علمی، توسعه منطقه ای یا بازسازی شهری مورد توجه قرار می گیرند. طبق یافته های گزارش، همکاری بین المللی در توسعه منطقه ای امری رایج است و بسیاری از مناطق اقتصادی به واسطه مشارکت های دوجانبه ساخته می شوند.

چالش های جدیدی که مناطق ویژه اقتصادی با آن روبرو هستند عبارتند از :

معاونت بررسی های اقتصادی

- نیاز به بروز رسانی مناطق ویژه اقتصادی برای کمک به حفظ محیط زیست و ارتقاء عملکردهای اجتماعی و حکومتی کشور. این کار را می توان از طریق خدمات (به عنوان مثال، بازرسان، خدمات بهداشتی، مدیریت زباله و تاسیسات انرژی تجدید پذیر) انجام داد که می تواند به شکلی راحت تر و ارزان تر در مناطق ویژه اقتصادی محصور فراهم شود.
- نیاز مناطق ویژه اقتصادی به انطباق با اقتصاد دیجیتال، با بهبود دسترسی به منابع تخصصی، سطوح بالای اتصال داده ها و ارائه دهندگان خدمات فناوری مربوطه. مناطق ویژه اقتصادی همچنین ممکن است فرصت های جدیدی برای جلب شرکت های دیجیتال داشته باشند.
- چالش دیگر وجود محیط های سیاستی از جمله محافظه کاری ها و تغییر ترجیحات تجاری برای تجارت و سرمایه گذاری جهانی است. در این زمینه نیاز به همکاری بین المللی برای توسعه منطقه می باشد.

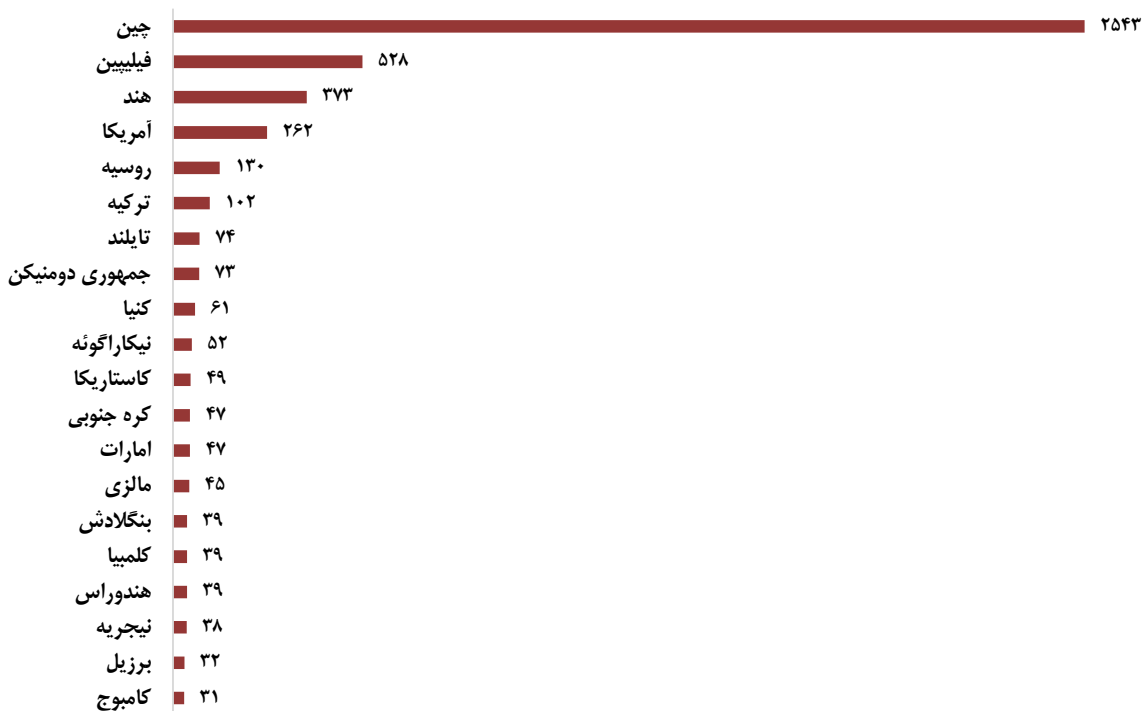
نمودار ۱۳- تعداد مناطق ویژه اقتصادی و تعداد کشورهای دارای مناطق اقتصادی در طول زمان

منبع: UNCTAD

نمودار ۱۴- اقتصادهای دارای بیشترین مناطق ویژه اقتصادی در جهان-۲۰۱۹

منبع داده‌ها: UNCTAD

سرمایه گذاری مستقیم خارجی و شاخص های اقتصادی

در سال ۲۰۱۸، ارزش فروش و ارزش افزوده تخمین زده شده برای وابسته های خارجی^۸ شرکت های چندملیتی به ترتیب ۳ درصد و ۸ درصد افزایش یافته است. در این سال اشتغال وابستگان خارجی به ۷۶ میلیون نفر رسیده و نرخ رشد آن نسبت به سال ۲۰۱۷ حدود ۳ درصد افزایش یافته است. رشد سریعتر ارزش افزوده در مقایسه با فروش نشان می دهد که وابستگان خارجی شرکت های چندملیتی می توانند از عملکرد خود ارزش افزوده استخراج کنند. در عین حال، رشد پایین در اشتغال گویای یک تغییر تدریجی در توزیع ارزش افزوده بین عوامل تولید و نسبت به سرمایه به کار است. رویه مزبور در تطابق با روند مداوم تولید بین المللی به سمت فعالیت های دیجیتال و نامشهود است. دارایی های نامشهود همچنین نقش مهمی در رشد دارایی های خارجی در دهه های گذشته داشته اند. نرخ بازگشت سرمایه خارجی که توسط وابستگان خارجی در اقتصادهای میزبان تولید شده در سال ۲۰۱۸ در ۶٫۸ درصد باقی مانده است.

⁸ Foreign Affiliates

وابسته های خارجی به معنای بنگاه ها و شرکت های ایجاد شده ناشی از جذب سرمایه گذاری خارجی در کشور میزبان است که تحت کنترل و یا متعلق به شرکت های چندملیتی سرمایه گذار در خارج هستند.

جدول ۳- شاخص های منتخب سرمایه گذاری مستقیم خارجی و تولید جهانی-میلیارد دلار			
درصد تغییرات ۲۰۱۸	۲۰۱۸	۲۰۱۷	
سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI)			
۶.۴	۱,۷۹۹	۱,۶۹۱	درآمد حاصل از FDI ورودی*
۰.۰	۶,۸	۶,۸	نرخ بازگشت FDI ورودی
۷.۹	۱,۷۹۲	۱,۶۶۱	درآمد حاصل از FDI خروجی*
۱.۶	۶,۴	۶,۳	نرخ بازگشت FDI خروجی
وابسته های خارجی شرکت های چندملیتی			
۲.۵	۲۷,۲۴۷	۲۶,۵۸۰	فروش
۸.۱	۷,۲۵۷	۶,۷۱۱	ارزش افزوده
۵.۳	۱۱۰,۴۶۸	۱۰۴,۹۱۵	دارایی
۳.۲	۷۵,۸۹۷	۷۳,۵۷۱	اشتغال (هزار نفر)

*- این اطلاعات بر اساس آمار ۱۶۵ کشور در زمینه درآمد حاصل از FDI ورودی و ۱۴۴ کشور در زمینه درآمد حاصل از FDI خروجی در سال ۲۰۱۸ استخراج شده است.

**- اعداد با رنگ سبز تخمینی هستند.

منبع داده ها: UNCTAD

انتظارات نسبتاً خوش بینانه در سال ۲۰۱۹

تمامی مناطق در حال توسعه در آسیا در انتظار افزایش جریان ورودی سرمایه به کشور خود هستند. چشم اندازها با دو برابر شدن ارزش پروژه های سبز در منطقه، تقویت پتانسیل رشد پایدار برای FDI را نشان می دهد. با این حال، عدم اطمینان ناشی از تنش های جهانی تجارت می تواند بر سرمایه گذاری تاثیر گذارد. در جریان خروج سرمایه، انتظار می رود که همکاری دوجانبه کشورها برای تشویق جریان خروجی سرمایه به ویژه در زمینه زیرساخت ادامه یابد. همچنین، انتظار می رود در سال ۲۰۱۹ FDI در کشورهای توسعه یافته اندکی بهبود پیدا کند.